

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/324918650>

Kadın Bedeninin Doğurganlığa Hapsedilişi Incarceration Fertility of Female Body

Article · October 2016

CITATIONS

0

READS

108

1 author:

Nuket Örnek Büken

Hacettepe University

100 PUBLICATIONS 228 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

womens studies [View project](#)

patients rights [View project](#)

Türk Tıp Etiği Tıp Hukuku ve Tıp Tarihi Araştırmaları Yıllığı

The Turkish Annual of the Studies on Medical Ethics Law and History
Türkisches Jahrbuch für Studien zu Ethik, Recht und Geschichte der Medizin

Ekim/October/Oktobre 2014-2015-2016
Vol. 7-8-9

ISSN: 1308-691X

Editörler: Arın Namal, Hanzade Doğan, Fulya İlçin Göneç

istanbul
tıp kitabevleri

Kadın Bedeninin Doğurganlığa Hapsedilişi

Nüket Örnek Büken

*Prof. Dr. HÜTF Tıp Etiği AD Başkanı, HÜ Biyoetik Merkez Müdürü,
HÜ Akademik Etik Kurul Başkanı*

Incarceration Fertility of Female Body

Summary

In this presentation, the female body is primarily political, historical adventure of coming into the feminist point of view of policy will be evaluated. Foucault's concept of biopolitics and political policy on the basis of the most prominent female body that cause will be discussed. Then, based on sexuality and power, the fertility questioned. On the basis of sexuality and reproduction, Mc Kinnon's ideas and discourses are discussed.

Keywords

female body, infertility, sexuality

KADIN BEDENİNİN DOĞURGANLIĞA HAPSEDİLİŞİ

Her şeyin bedenleştirildiği (somatizasyon), simgesel olanın/görüntünün öne çıktığı, kişinin dış dünya ile kurduğu ilişkinin sınırının onun bedensel varlığına indirildiği günümüz dünyasında artık bedenselleşen varlığımız bizi anlatmaz hale geldi. Günümüz tüketim toplumunda ve tüketim kültüründe gündelik hayatın politikasının düzenlenmesinde beden merkezi bir rol oynamaktadır. Bu açıdan bedeni anlamak, farklı düzey ve içerikteki toplumsal ilişkileri anlayabilmek ve belki de onarabilmek açısından önemlidir. Bedenimiz, sınıfımızın, cinsiyetimizin, mesleğimizin, ideolojimizin görünüşü gibidir. Doğrudan beden temelli toplumsal kategoriler (kadın, erkek, seks işçisi, yaşlı, çocuk, engelli, transseksüel) ya da beden çağrışımı dolaylı toplumsal kategoriler (kürt/laz, manken, doktor, hakim) toplumsal bir varlık olarak bedenin etki alanının genişliğini göstermektedir. Bu anlamda beden, pek çok ayrımcılığa kaynaklık etme-

si ve bu ayrımcılıklara karşı mücadelenin örgütlendiği çıkış noktası olması açısından önemlidir.

Tüketim toplumunda hem bedenın korunmasına hem de bedenın görünümüne yönelik mekanizmalar işlemeye devam etmektedir. Bu süreç bedenın kozmetikten tıbbileşmeye çeşitli biçimlerde düzenlendiği bir süreç olarak güzellik, cinsellik, sağlık gibi konular üzerindeki tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Toplumsal yargılar örneğın bakire olmayı, belli sayılarda çocuk doğurmayı, çekici olmayı norm olarak kabul ederek, bunun dışındaki durumları, kişinin bilgisizliği, ahlaksızlığı, beceriksizliği, yetersizliği şeklinde etiketleyip kişi üzerinde baskı kurulmasına yol açabilir. Bunun dışındaki tercihlerde kişilerin kendilerini yalnız hissetmeyeceği, sosyal ya da kurumsal mekanizmaların eksikliği kanımca önemli bir sorundur.

Bedenin tarihsel serüvenine kısaca baktığımızda onun siyasal politikanın konusu haline gelmesi durumu kafamızda daha da netleşecektir. Tarihin bedeni ilk konumlandırışı onu aklın karşısında arka plana iterek gerçekleşir. Beden sahnenin arkasına itilir ancak dinin karşısında korkulan bir tuzak olmaktan da kurtulamaz. Erkek egemen bir toplumsallığın temel özelliklerinden olan ikilik anlayışı, bir yandan kadın ve erkeği birbirinin kutbu olarak kurarken diğer yandan bedenın dizginlenmesi gereken bir iblis olduğu düşüncesini ortaya atar. Böylece bedenın politik düzenlemelerin konusu haline getirilmesinin sinyalleri verilmiş olur. Descartes'e göre insanın gerçek boyutu olan ve aklın dengi olan ruh erkekle, doğanın dengi olarak görülen beden ise kadınla özdeşleştirilir ve bedenın (kadın) ruhu (erkek) baştan çıkarma çabaları ile, ruhun bu duruma karşı koyma iradesi çatışır. Ruh ve beden arasındaki bu ayrım yalnız Batı düşüncesine özgü olmayıp İslam düşüncesinde de kendisini gösterir. Bu ikili ayrım hem aydınlanma döneminde hem de modern düşüncede devam eder.

Kadın alçak bir yaratıktır..." Augustinus (354-430)

"Bir kadın gördüğün zaman o şeytandır bir çeşit cehennemdir" Papa II. Pius (1405-1464)

"Kadınların en büyük şerefleri erkekleri doğurmalarıdır" Martin Luther

Aynı ikili ayrım "Bilgi iktidardır" diyen Bacon ile de devam eder, Bacon akli eril doğayı dişil olarak görmeye devam eder ve bedenden tamamen soyutlanmış akıl ile doğa arasındaki ilişki bir ele geçirme, fethetme ilişkisidir yani onu kendine yararlı kılmak için girişilen saldırgan bir ilişki. Bu yoğun cinsiyetçi metafor, modern bilimin kuruluşunda özne ile nesne, akıl ile doğa, tin ile akıl, akıl ile beden, madde ile tin arasındaki güçlü karşıtlıklar sistemini ve bu ayrımların çok güçlü bir eril, dişil olan ayrımına dayandığını gösterir.

Ancak sekülerleşme süreci ile birlikte aydınlanmacı geleneğın akli bedenın önüne koyan yaklaşımının değişeceği yeni bir döneme girilecektir. Bu değişim Foucault'nun Platoncu-Hıristiyan tanımında biçimlenen "beden ruhun hapishanesidir" şeklindeki söylemi, "ruh bedenın hapishanesidir" şekline değiştirmesi ile de ifadesini bulacaktır. Baudrillard bu durumu "günümüzde ruhu sarmalayan bedendir" şeklinde ifade eder.

Bu sekülerleşme sürecinde geçmişte benimsenmiş olan pek çok edimin tıbbileştirilerek kategorize edilmesi de etkili olacaktır. Dini pek çok ritüel de tıbbın alanına çekilir. Bryan Turner'a göre tek tanrılı dinlerde, özellikle Hıristiyanlıkta diyetler ruhu korumak adına beden kontrolü iken daha sonra tıbbi sistemlerin konusu olmaya başlamıştır. Foucault ve takipçileri bedeni politik gözetim ve denetimin aracı olarak ele alırlar. Devletin bedeni tıp, eğitim sistemi, psikiyatri, hukuk gibi kurumlar aracılığıyla disipline etmesi söylemi böylece önemli bir tartışmayı da başlatır.

Beden konusu neden öne çıktı ve bedenin bir araştırma konusu olarak ele alınmasını sağlayan belirleyenler neler oldu? Kuşkusuz feminist hareket erkeğin kadın bedeni üzerindeki baskı ve denetimini deşifre etmede ve insan biyolojisindeki farklılıkların toplumsal davranışlar üzerinde belirleyici olduğu görüşünün yıkılmasında etkili olmuştur. Tarihsel eşitsizliklerin insan bedeninden yola çıkılarak doğallaştırılması, kadın bedeninin kadına uygulanan şiddetin gerekçesi olarak sunumu eleştirilmeye başlandı, sonrasında bedeni yalnızca biyolojik değil yanı sıra toplumsal bir varlık olarak kabulüyle biyolojik olanla toplumsal olan arasındaki ilişki gündeme gelecektir.

Kadınlar biyolojik üretim kapasitelerine ve buna dayalı cinsiyetçi iş bölümündeki geleneksel rollerine göre tanımlandığında, kadınların erkeklere olan tabiliğinin kaynağında biyolojik cinsiyetleri yerine aslında toplumsal cinsiyetin olduğu ve doğanın yerini toplumun aldığı gerçeği göz ardı edilebilmektedir. Yani biyolojik bedenlerimize toplumdaki eşitsiz ve hiyerarşik iktidar dağılımına göre toplumsal anlamlar yüklenmektedir. Toplumsal cinsiyetimiz kaçınılmaz bir kader değildir. Toplumsal ilişkiler ağı içinde, toplumsal iktidarın eşitsiz dağılım sürecinde toplum tarafından oluşturulduğundan değişebilir.

İnsan biyolojisinin toplumsal süreçlerin düzenlenmesi ve denetimindeki etkisi tıbbi geniş bir iktidar olanağı sunmuştur. Kadını baskılayan toplumsal normların tıp aracılığıyla meşrulaştırılması konusunda sayısız örnekler verilebilir. Toplumsal işbölümü kaynaklı hiyerarşilerin tıbbi terimlerle ifade edilerek görünmez kılınması belki de en az fark edilendir. Örneğin "doğum sonrası sendrom", "promenstrüel sendrom", "menopozal sendrom" gibi...

Peki, doğum süreci ve doğurganlığın anlamı açısından baktığımızda ne söyleyebiliriz? Hamilelik öncesi, hamilelik ve hamilelik sonrası olarak adlandırılan sıkı takip gerektirdiği söylenen bu süreçte medikalizasyon en üst noktaya ulaşmış değil midir? Annelik artık medikal bir süreç olarak değerlendirilirken ve yaşamın başlangıcı olan "fizyolojik sosyal doğum", "tıbbi doğum" a doğru evrilirken normal fizyolojik bir olay patolojik bir sürece dönüştürülmekte değil midir? Bilimin ataerkil yapısı ve erkek ege- men bir toplumda kadınlar için karar verme konusundaki korkuları düşünüldüğünde, kadınların daha güvenli bir yol olarak sunulan medikal süreçlere başvurması son derece anlaşılırdır. Bütün hamilelikleri tehlike potansiyeli ile tanımlayan, doğum yapacak annenin hasta olarak kaydını yapan, sürecin her noktasına müdahale eden bir tıp kurumu vardır karşımızda. Üstelik biyomedikal teknoloji ve IVF teknolojisinin altında yatan kapitalizm kadınlara kendi çocuğuna "sahip olma" isteği şeklinde yansımaktadır.

Üreme kadınlar için halen toplumsal bir statü kaynağıdır. Ayrıca doğurganlık cinselliği görünür kılan, kadının cinselliğini meşrulaştıran bir araçtır. Bir yandan annelik yüceltilirken öte yandan çocuk doğurma özelliği olmayan ya da bu özelliğini yitirmiş olan kadınların cinselliklerinin ve dolayısıyla kadınlıklarının iptali doğurganlığın etkisini göstermektedir. Günümüzde cinselliğin üreme odaklı olması, istenmeyen gebelikleri sorun haline getirmekte, gebelik süreci ve çocukla ilgili sorumlulukların neredeyse tamamı kadına yüklenerek ve bunun etkileri de göz ardı edilerek kadın yalnız ve güçsüz bırakılmaktadır.

MacKinnon'a göre kadınlarla erkekler arasındaki gerçek eşitliği aile kurumunda sağlamak için, hukukun her iki cinsiyete tarafsız davranması yeterli olmamaktadır. Gerçek eşitliğin sağlanabilmesi için, toplumsal güce sahip olmayan kadınlara toplumsal güce sahip erkeklerle güç eşitsizliğini ortadan kaldırmaya yönelik olarak, kadınlara kurumsal destek verecek şekilde kanuni düzenlemeler yapılmalıdır.

Kadınların erkeklere tabi olmaları, gebelik ve doğum konusunda yeterince söz sahibi olmamalarıyla bağlantılıdır. Kendi arzusu doğrultusunda olmayan ve yeterince korunma imkânına sahip olmadığı cinsel ilişkinin, istenmeyen gebelikle sonuçlanması, kendi arzusu dışında kadınları gebe kalmaya zorlamak, ailedeki cinsel tahakkümün bariz bir örneğidir. Kürtaj kadınların kendi bedenleriyle ilgili haklarının bir sonucudur. Bu nedenle devletin sadece kürtaja izin veren kanuni düzenlemeler yapmakla yetinmesi yeterli değildir, kadınların sağlıklı koşullarda kürtaj olabilmeleri için gerekli kamusal desteğin de verilmesi gerekmektedir. İstemediği bir gebeliğe son vermek isteyen kadına en iyi koşullarda kürtaj olabilmesi için her türlü teknolojik, ekonomik ve tıbbi desteği verecek şekilde kanuni düzenlemeler yapıldığında hukuk yoluyla kadınlarla erkeklerin cinsel eşitsizliğini gidermeye yönelik bir adım atılmış olur.

Kadın özerk bir varlık olarak değil, aile içindeki konumuna göre değerlendirildiğinde, doğumun kadınlara etkisi göz önüne alınmaz. Çok çocuklu olmanın kadınların hayatlarını nasıl etkilediğine bakılmadan, aile planlamasından vazgeçilip, çok çocukluluk teşvik edildiğinde hele bu hükümet eliyle yapılıyorsa orada kuşkusuz söylenecek çok şey vardır. Burada devlet ailelerin ev içi kararlarına müdahale etmekte, kadının beden üzerinden politika üretmektedir.

Diğer taraftan günümüzde artık kadınlar ile erkekler arasında bariz bir şekilde cinsiyet ayrımına dayanan pek fazla kanuni düzenleme kalmamıştır. Cinsiyet ayrımına dayalı normların azalması hukukun feminist analizini yine de kolaylaştırmamaktadır. Kanun önünde eşitlik ilkesi bile aslında erkek egemenliğine dayalı bir eşitlik anlayışdır MacKinnon'a göre. Hiçbir tercih yapmadan herkese eşit muamele edilmesine kadın bakış açısıyla yaklaşıldığında, eşit durumda olmayana devamlı olarak mevcut hukuk ve devlet düzeninin eşitlik esasına dayandığının söylenmesi, eşitsizliğin görülmesini güçleştirir. İktidar ancak kendine ait bir bölümü maskeleyemeyi becerebildiği oranda his görülmekte ve kendini ne kadar iyi saklayabilirse de varlığını sürdürmede o kadar başarılı olmaktadır.

Kanun koymada geleneksel biçimde eşitlikçi yaklaşım, kadınların dezavantajlarını ortadan kaldırmayacaktır, çünkü hukuk görünüşte cinsiyetsiz ve tarafsız formüle edildiği halde, hukuk düzeninde kadınların yaşam deneyimleri hemen hemen hiç hesaba katılmamakta ve yalnızca erkeklerin deneyimlerine göre hukuk biçimlenmektedir. Cinsiyetler arası hiyerarşik yapılanmaya dayanan toplumsal yapıda soyut eşitlik standartları ve prensiplerine yer verilmesi, devletin ve kanunların tarafsızlığının ilan edilmesi, aslında kadınlar üzerindeki erkek egemenliğinin hukuk yoluyla rasyonelleşmesine neden olmaktadır. Kanunların cinsiyet körü olması, yalnızca kanunların kadınlar ile erkekler arasında biçimsel eşitlik esasına dayanmasından ibaret değildir. Kanunların cinsiyet körlüğü bazen kadınları açıkça erkeklere tabi kılan güç ilişkilerine yönelik olarak hiç düzenleme yapmayıp, görmezden gelmesiyle de olabilmektedir. Eşitlik kavramının soyut ve biçimsel algılanmasından vazgeçilip, kadınların kendi somut deneyimleri ışığında içerikli bir şekilde yeniden tanımlanmalıdır. Bunun için de ilk önce kadınların gerçek hayatta erkeklerle eşit güce sahip olmadığı gerçeğinin göz önüne alınması, daha sonra da cinsiyet eşitsizliğinin doğal ya da biyolojik kaynaklı değil, politik ve toplumsal güç eşitsizliğinden kaynaklandığının kabul edilmesi gerekmektedir. MacKinnon'un istediği sosyal eşitlik değil, cinsel eşitlik, toplumdaki gücün eşit dağıtımıdır.

Kadınların deneyimlerinde cinsellik ve üreme her zaman birbirinden ve toplumsal cinsiyetten ayırt edilemeyen unsurlar olmuştur. Oysa kürtaj tartışması cinselliğin denetimini, üremenin denetiminden ayırma üzerine kurulmuştur. Kadın ve erkek cinsel ilişki eylemiyle ilgili olarak eşit sorumluluğa sahiptir, bununla birlikte kadın isteği dışında hamile kalırsa "cezanın" bütün yüklerini tek başına taşımak zorunda kalır.

Kürtaj taraftarları ile karşıtları, kadınların kendi cinselliklerini denetleyebildikleri gibi örtük bir varsayımı paylaşmaktadırlar. Oysaki kürtaj yaptırmak isteyen kadınların çoğu bu gebeliği ne arzulamış ne de planlamışlardır. Kadının cinsel ilişkide bulunmayı "seçmiş" olduğunu söylemek de yeterli değildir, çünkü hamile kalmayı seçmemiştir. İstenmeyen gebeliklerin tek sorumlusu kadınlar olmadığı halde (sanki kadının ceninle ilişkisi rastlantısal bir ilişkiymiş gibi), kürtaj ile ilgili tartışmaların yalnızca kadın bedeni üzerinden yürütülmesi kısır bir tartışmanın sürdürülmesi olacaktır.

Muhafazakâr görüş genellikle hamile kalmadan önce girilen cinsel ilişkinin gönüllü olduğunu varsayar. Onlara göre sanki cinsellik kadına bağlıymış gibi, cinsel perhiz ve doğum kontrolü de kadın tarafından uygulanması gereken bir şeydir. Bu görüş bir yandan da eril otoriteyi savunarak, özellikle kadının görevinin cinselliğe boyun eğmek olduğunu hatırlatır, özel yaşamda, rızanın var olduğu düşünülür. Yani erkeğin yaptığı özel olduğu zaman, saldırganlıkları göze çarpmaz ve kadının da buna rıza gösterdiği varsayılır.

Özel yaşam öğretisi en çok evde ve aile içinde, yani kadının zora en açık olduğu ortamlarda ve cinsellik üzerinde odaklanmaktadır. Şiddete uğrayan kadına, "Öyleyse evi niye terk etmiyorsun?" sorusu, özel yaşamın seçim yapılabilen bir ortamı gibi algılanmasındandır. Oysaki pek çok kadının özel yaşamı güvensiz, tehlikeli ve korun-

masızdır. Kadınlar özel yaşamda dış dünyadan ve teker teker birbirlerinden ayrıldığında, destekten de uzaklaşırlar. Özel yaşam hakkı erkeklerin "karışılmama" haklarıdır ve kadınları teker teker baskı altına almak için kullanılır. **Feminizm bu nedenle özel alanı araştırır ve kişisel olanı politik olarak görür, özel olanı da kamusal...**

Kendi bedenlerinin cinsel denetimini kadınlara bırakmak ve gerek gebelik gerekse çocuk bakımında ona yeterli desteği sağlamak cinsiyet eşitliğini geliştirir. Gebe kalma koşulları ne olursa olsun, dölütün denetimi kadından başka birinin elindeyse, üremenin denetimi de kadından alınmış demektir. Zaten eşitsiz toplumsal koşullarla baş edebilmesi için kadının kürtaj hakkı olmalıdır.

Sık sık kürtaja başvuran kadınlar muhafazakâr sağ görüşün caniler listesinin en başında yer almakta ve bu kadınların sözde sorumsuzluğu, kürtaj karşıtlarınca bir gerekçe olarak sunulmaktadır. Oysa bu kadınlar ile ilgili yapılan çalışmalarda bunun nedeni sorulduğunda "cinsel ilişkinin oluverdiği" şeklinde yanıtlar alındığı görülür. Bir kadın gebelik riski taşıdığını bile bile cinsel ilişkide bulunmak istemediğini belirtmiyorsa, kendi cinselliği üzerinde bir denetimden söz edilebilir mi?

Kadınlar genellikle kendilerinin yaratmadığı toplumsal anlamlardan ötürü gebeliği önleyici yöntemlerden yararlanamazlar. Bu yöntemlere başvurmak, cinsel ilişki olasılığını kabullenmek ve planlamak anlamına gelir. Kadının cinsel ilişkiye hazır olduğu ve olayın beklenmedik bir şey olmadığı görüntüsünü verir. Diğer taraftan doğum kontrol yöntemlerinin herkes için ulaşılabilir olmasının devlet eliyle sağlanması önemlidir.

Kürtaj kadınlar açısından istenmeyen, çoğunlukla sarsıcı, tehlikeli bir girişimdir. Buna rağmen toplumda adeta bir doğum kontrol yöntemi gibi kullanılıyorsa burada cinselliğin özgür olduğu söylenemez.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırdığınızda ve toplumdaki gücün eşit dağılımını sağladığınızda doğurganlığa ve kadına atfedilen değerler de değişime dönüşüme uğrayacak ve gerçek eşitlik sağlanacaktır. Bu konudaki mücadeleye verilen desteğin çoğalması dileğiyle...

Kaynaklar

- Buken E. Buken NO. Sahinoglu S. "Evaluation of the Turkish Penal Code Draft Bill from a Woman's Viewpoint", *Journal of International Society for the History of Islamic Medicine (JISHIM)*, Vol:4, Number:7, April 2005.
- Buken NO Sahinoglu S. Violence Against Women In Turkey and The Role Of Women Physicians. *Nursing Ethics* 13(2), March 2006.
- Sağlığın Sesi Gazetesi, Büken NÖ. Ağustos-Eylül 2011 "Kadın Bedeninin Tıbbileştirilmesi"
- Sağlığın Sesi Gazetesi, Büken NÖ. Aralık 2011 "Kadın Hareketini Oluşturan Farklı Dinamiklerin Karşılaştırılması 1"
- Sağlığın Sesi Gazetesi, Büken NÖ Mart 2012 "Kadın Hareketini Oluşturan Farklı Dinamiklerin Karşılaştırılması 2"
- Sağlığın Sesi Gazetesi, Büken NÖ, Aralık 2012 "Feminist Hukuk Açısından Mackinnon'un Feminizme, Cinselliğe ve Üremeye Bakışı"